

obligat, nisi post sufficientem illius notitiam, quod certe nihil duri habet. Est autem ROMA urbs totius orbis princeps: datur ingens urbis et orbis commercium: non tantum Regum Legati, sed Episcoporum etiam Procuratores, atque omnium fere nationum homines Romæ degunt, qui Principes et Episcopos transmissis ad eos authenticis copiis facile edocere possunt: Curia quoque Romana novas Constitutiones mittere solet ad Nuntios Apostolicos et Episcopos, non tam ut solemniter promulgentur, quam ut facilius innotescant et deducantur in praxin: demum viri litterati has leges statim inserunt libris, aut in exteris provincias transmittunt; exin ergo sufficiens notitia hauriri potest, scilicet intra lapsum temporis, quo potuit promulgatio Romæ facta nobis *moraliter certo* innotescere, quod tempus pro varia locorum distantia varium est.

3º. Esto, mitiorem videri posse viam singularis ubique promulgationis ad obtinendam facilius observantiam legum, id tamen Sedi Apostolicæ incognitum non est, quæ nihilominus ex gravioribus causis judicat non expedire, aut requiri *universim*, ut singularis ejusmodi promulgatio ubique fiat. Nulli profecto fidelium videtur asperum, debere assentiri ac obedire definitioni Ecclesiæ circa propositiones damnatas, licet earum damnatio Romæ tantum promulgata fuerit; cur in aliis Ecclesiæ legibus tanta sit difficultas? præsertim cum propositiones damnatæ non omnes sint declaratorie *juris naturalis* aut *divini*, sed multæ loquantur de jejuniis, de causis a jejuniis excusantibus, de horis canonicis recitandis, de privilegiis Regularium, et horum similibus, adjectis etiam censuris: hæc vero juri *naturali* aut *divino* haud subjacent.

131. II. Leges Pontificiæ, quantumvis Romæ publice promulgatæ, si quando non vigeant in exteris provinciis, hujus causa non est defectus *sufficientis promulgationis*: nam verisimile non est, quod Pontifex per leges in Curia Romana et in acie campi Floræ, atque ad valvas Basilicæ Apostolorum affixas solum intendat obligare Romanos, præcipue dum in Bulla exprimit, velle se, ut statim absque ulteriore promulgatione obliget, ad omnes fideles directæ. Ecclesia summopere desiderat et amat in suis fidelibus *conformitatem*: quanta vero difformitas, confusio ac perturbatio foret, si fideles alii acceptent, alii non acceptent leges a PAPA vel a CONCILIO latas, quarum tamen plures versantur circa fidei dogmata et propositiones damnatas tanquam legi naturali, divinæ et humanæ contrarias? Cause igitur sunt, *privilegium* et *indulgentia* Sedis Apost., aut *consuetudo contraria*: quippe vel Episcopi aut Nuntii Apostolici Pontificem informarunt de difficultate legis respectu hujus vel illius provincie, sicque Pontifex acquievit non censens urgendam esse suæ legis executionem: vel plures Christiani Reges ac Principes habent *speciale privilegium*, quo indulget Pontifex, ut Bullæ non obligent, nisi in illorum provinciis promulgatæ: vel juxta *praxin* et *consuetudinem* diocesis censent fideles, se non obligari legibus ecclesiasticis, nisi a proprio Episcopo ipsis fuerint intimatæ; quæ *consuetudo* ubi viget, non est reprobanda, quia gravibus nixa rationibus, et auctoritate gravium DD.: vel abstrahendo a tali *consuetudine* fideles sequuntur sententiam vere probabilem, quod sicut leges Imperiales, ita et Pontificiæ ut obligent, in singulis provinciis debeant promulgari.

2º. Episcoporum est, *Constitutiones Apostolicas* Roma submissas suis diocesanis publicare, vel si diocesi minus congruant, cum Rom. Pontificæ de obligatione legis pro hoc loco suspendenda agere ob ejus difficultatem, indolem et mores provincie, aliasque circumstantias. Unde si Episcopus legem ejusmodi novam non divulget, suspicari poterunt diocesani, id fieri ex consensu Pontificis nolentis urgere obligationem legis suæ pro tali diocesi; sic autem non est defectus ex parte legis in se completæ, sed ex parte hominum, qui *per accidens* excusantur; nisi tamen sciant, publicationem legum vel malitiose, vel ex negligentia omitti solere.

132. III. Legis evangelicæ prædicatio Apostolica non fuit sollemnis promulgatio, de qua hic sermo est, sed *divulgatio* ad aures et conscientias singulorum, cum *fides sit ex auditu*: sicut fere hodieum ubique prædicatur Evangelium, non ut per hanc prædicationem lex constituatur, sed ut omnibus sufficienter notificetur; atque hoc sensu etiam leges ecclesiasticæ tum per Episcopos, tum in scholis a DD. explicantur et notificantur: sæpe etiam usus et praxis vicem promulgationis subeunt in provinciis. Si vero dicatur promulgatio fuisse sollemnis, ea tum necessaria fuit ex mandato Christi, *ite in mundum universum, prædicate Evangelium omni creature*; nec non ex natura Ecclesiæ per miracula et divulgationem mysteriorum ex judæis et gentibus instituendæ. Jam vero non est *universim* ea necessitas, nec Christus præcepit hunc modum promulgandi leges ecclesiasticas; ergo res tota pendet ex arbitrio summi Antistitis. Præterea conveniens erat illa *JUDÆ ac SILÆ* missio ad Antiochenos, ut Concilii responsum ad illorum dubia referrent.

2º. Facta CONCILIORUM probant quidem praxin Ecclesiæ, non tamen *ex natura rei* necessariam, sed tempori et circumstantiis congruam. Missis namque et publicatis ubique Constitutionibus ecclesiasticis, refractarii et perveraces ignorantiam prætexere non poterant, et fideles persecutione dispersi paterna supremi Pastoris voce recreabantur, serpentibus item hæresibus, aut grassante schismate, per Ecclesiæ sensum et auctoritatem firmabantur. Ad hæc CONCILII NICÆNI et maxime EPHESINI Decretum non tam erat de legibus positivis, quam de dogmatibus fidei, quorum solemnem promulgationem nemo requirit ad valorem ipsis comparandum, sed prout ratio adjecta docet, ad illorum notitiam omnibus intimandam. CONCILII LATER. Constitutio de Simon. sic habet: *Verum ne per simplicitatem vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus, ut diocesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas dioceses publicari*, qui modus promulgationis adversæ sententiæ nequam favet. Demum clausula illa, quam addidit Pontifex circa poenam a medicis incurrandam, est specialis exceptio et firmat regulam in contrarium, ita ut lex Romæ promulgata obliget etiam in aliis provinciis, nisi in lege specialis addatur clausula, prout advertit Cardinalis PETRA, styli et curiæ Rom. peritissimus, qui Comment. Tr. I. f. 13. num. 32. ait: *Papa, quando vult in Constitutione restringere obligationem tantum in Italia, id dicit expresse in eadem Constitutione, ut in Const. 83. CLEM. VIII. etc.*

133. IV. Quod Rom. Pontifices non raro velint, necessariam esse suæ legis promulgationem in singulis diocesis: quod sæpe addant clausulam, se nolle obligare ante solemnem in provinciis promulgationem: hæc sunt ex-

ceptiones, quæ firmant regulam in casibus non exceptis. Sane prædicta clausula esset frustranea, si abs illa jamdum *per se* lex in provinciis non specialiter promulgata non obligaret; id ergo fecere Pontifices, non quod *per se* requiratur singularis illa promulgatio ad valorem et obligationem legis, sed tum ut suarum legum, præsertim in re gravioris momenti, et urgente periculo, inter fideles notitia ac observantia facilior sit, suavior et efficacior, tum etiam ut *ordo Hierarchicus* hac ratione magis commendetur.

2º. ZEPHYRINI P. factum non obligationem probat, sed usum illorum temporum ex speciali ratione convenientem: quippe primis Ecclesiæ seculis, dum fervebat persecutio, nonnisi per litteras et nuntios ad singulas Ecclesias missos legum Pontificiarum notitia haberi poterat; ex harum autem litterarum pronuntiatione valorem legum *per se* non dependisse, vel ex eo pafet, quod ex iis plures dogmata et articulos fidei referrent. Postulata vero a CONCILIO ARELAT. promulgatio per Pontificem omnibus Ecclesiis faciendâ in eo duntaxat fuit, ut, quod ex epistola colligitur; Papa canones ab Episcopis singulis pro singularibus tantum diocesis constitutos suprema auctoritate firmaret, atque ad omnes provincias earum obligationem extenderet. Ad CONCILIUM SARDICENSE idem dicendum, quod ad NICÆNUM; profecto nec Sardicense, nec Arelatense asseruit aut decrevit, quod canones ante non obligent, quam in singulis diocesis promulgati, quamvis a Pontifice, aut in Concilio promulgatio facta sit.

3º. In tota Bulla PII IV. non legitur, quod CONCILIUM TRID. non obliget, nisi in singulis Parochiis prius promulgatum. Esto, quod voluerit, decreta Concilii Trid. non obligare ante lapsum trium mensium a finito Concilio; tamen Novellam 66. propterea non canonizavit *universim* quoad tempus certum obligationis: minus vero etiam quoad promulgationem in singulis provinciis. Statuit autem CONCILIUM TRID. singulare quid circa legem irritantem matrimonia clandestina, publicationem scilicet in singulis parochiis, et post 30. dies ab hac publicatione initium obligationis; sicut ergo exinde nemo infert, omnes alias leges Pontificias irritantes debere in singulis parochiis promulgari, ita nec inferri potest singularis promulgationis necessitas. S. CAROLI BORR. oratio declarat methodum facilius et efficacius leges ecclesiasticas deducendi in usum, at novam identidem promulgationem ex natura rei necessariam non evincit.

4º. Quod STYLUS CURIÆ ROM. circa promulgationem legum ecclesiasticarum serius invaluerit olim incognitus, partim videtur falsum, eo quod olim ex dictis hactenus non tam solemniter ubique promulgatio quam auctores requirunt, sed *divulgatio* ad habendam notitiam legis moraliter certam faciendâ statuebatur, idque speciales ob causas, quæ hodieum cessant: partim non obstat, quia si summus Ecclesiæ Antistes hanc præcise formam promulgationis determinet, idque gravibus de causis, nemo sane Catholicus citra injuriam Sanctæ Sedis inficiabitur, fieri id posse et *jure* fieri, siquidem nec ex natura rei, nec de jure canonico necessaria sit promulgatio in singulis diocesis: constitutionem vero civilem nec *universim* adoptarunt Pontifices, nec eam sequi debent.

134. V. NOVELLA 66. nec invenitur acceptata ab Ecclesia, nec modum aut formam legibus Pontificiis præscribere potest, quoniam legibus non con-

stringitur sancta Ecclesia, can. 8. Dist. II.; quamvis enim legislator ecclesiasticus possit id, quod jure civili clare decisum est, suis quoque legibus aptare; hujus tamen nulla est obligatio aut necessitas; solum ergo illa regula tenet pro causis judicialibus, minime extendenda ad modum ferendi leges ecclesiasticas, qui longe gravior est, et ad propriam summi in terris Legislatoris ecclesiastici actionem ac potestatem pertinet. Ad hæc tametsi jus canonicum scriptum non determinet *modum* promulgandi leges ecclesiasticas, jus certe consuetudinarium, usus et praxis Curie Rom. satis declarat, quod, si Pontifex per specialem clausulam non restringat legem ad solam Italiam, legem suam ad omnes fideles directam omnes velit obligare etiam sine nova et speciali promulgatione. Præterea Romæ deciduntur lites et causæ omnes secundum jura Romæ promulgata, quod justum non foret, si illa jura in aliis provinciis non obligarent ex eo quod Romæ tantum solemniter fuerint promulgata: sic testatur SUAREZ ex Joanne Andrea electionem in quadam provincia factam contra Constitutionem Romæ tantum promulgatam, fuisse irritatam: id ipsum de Regulis Cancellariæ notat GOMEZ, saltem in quantum non derogatur Concordatis Nationum: AZOR, LAYMANN et plures alii idem testantur de multis Pontificum Rescriptis ac Bullis, quæ non sunt insertæ Corpori juris can.; multi item alii canones, quamvis eidem inserti, ubinam, præterquam Romæ sunt promulgati? Accedit *sensus fidelium*, qui circa propositiones damnatas obsequendum esse Pontifici persuasum sibi habent, seque subjacere censuris statutis in eos, qui damnatas ejusmodi teneant, doceant, aut in praxin deducant, quamvis censure illæ antehac non fuerint statutæ; vel ergo dicendum, iniquam esse *Curiam Romanam*, vel fatendum, quod juxta *stylum Curie Rom.* promulgatio Romana sit sufficiens.

2º. Illa Christi verba, *reges gentium dominantur eorum etc.* quem sensum faciant, satis alibi dictum. Neque durior potest videri hoc modus obligandi fideles, qui non obligantur, nisi lex Romæ promulgata ipsis *certo* innotescat: facile vero innotescere potest ex dictis num. 130. Ad hæc in rebus periculi et gravioris momenti solet addi clausula, ut lex Romæ promulgata in singulis itidem diocesis solemniter promulgetur.

3º. *Motivum*, quod impulit Imperatorem ad condendam NOVELLAM, peti solet inde, quod sedes et curia Imperatorum non fuerit stabilis ac fixa, facile huc illuc translata: Sedes autem Pontificia vaga non est per provincias, sed fixa Romæ; ergo est motivorum diversitas. NOVELLA tamen non obstante, poterit hodieum Imperator cum Statibus per Recessum Imperii post factam in urbe, in qua Comitibus habentur, promulgationem, sine aliâ speciali in singulis provinciis, omnes Imperii cives obligare, ad quos legis imperialis notitia pervenerit. Neque in sententia adversa evitatur confusio et difformitas, quia in una provincia daretur obligatio, non item in alia, maxime cum plures auctores admodum liberales sint quoad *placetum regium*. Si qua est difformitas, ea *per accidens* habetur, omni ferme legi communis, etiam naturali, quæ scientes obligat, ignorantes in *actu secundo* non obligat. Deinde si diversitas illa quamdam deordinationem inferret, lex aliis facile intimata reddet conformitatem. Demum licet ad vitanda quædam incommoda videatur magis accommodata specialis promulgatio; ob alias tamen causas potuit oppositum esse congruentius, tum ad commendandam majore

rem Ecclesie unitatem, et majorem fidelium erga Caput Ecclesie obedientiam, tum ne leges Pontificie videantur pendere ab Episcopis, aut a Principibus etiam secularibus ac potentibus hominibus, a quibus facile impediri posset promulgatio in suis provinciis, sicque reddi frustraneae *Constitutiones Apostolicæ*, non sine magno præjudicio ecclesiasticæ potestatis.

135. VI. Fatendum omnino, suam esse sententiæ oppositæ *PROBABILITATEM* tum *intrinsecam* tum *extrinsecam*; inter ipsos tamen adversarios haud satis convenit, cum alii mutaverint opinionem, tum quod contra eam stent decisiones Rotæ apud Cardinalem de LUCA, tum quod in decreto ALEXANDRI VII. variae damnentur propositiones, illo nixæ fundamento, quod lex in provinciis non promulgata non obliget: alii nec satis clare, nec universim loquuntur: alii promulgationis nomine *divulgationem*, aut claram et certam promulgationis Romanæ notitiam intelligunt. Attamen sententia negans tam auctoritate, quam pondere rationum certe par, si non potior est, atque inter sacri juris interpretes fere communior.

2º. Verba SUARESI Tr. de Legibus L. 3. c. 16. num. 2. non sunt de promulgatione legis Pontificie in singulis diocesisibus facienda (de hac enim questione primum agit libro 4.) sed de promulgatione legis simpliciter contra PANORMITANUM, qui in cap. 1. de Postul. Præl. num. 10. propter illa verba, *solemniter editur, aut publice promulgatur*, distinguit inter publicam promulgationem, et solemnem editionem, qua lex in publico concilio Regis, aut senatorum reipublice conscripta vel definita est, docens legem sic editam sine publica promulgatione, esse veram legem proxime obligantem; atque contra hoc assertum Panormitani pugnat SUARESIUS dicens, solemnitate ad legem requisitam non tantum esse ex parte *conditorum legis*, sed etiam in ordine ad *communitatem*, et ideo, ait, *non est lex, donec respectu communitatis habeat statum legis*... opponitque concilio Regis Concilium generale Ecclesie, cujus leges, quamvis in Concilio gen. solemniter editæ, ut obligent, requirunt publicam promulgationem.

3º. PLACETUM REGIUM ubi vel ex speciali privilegio, vel ex usu et consuetudine hactenus vixit, neququam est reprobandum: utrum vero in Germania etiam et universim hodie obtineat, valde dubium est; hinc, credo, ii, qui in hanc opinionem propendent, vix ausint publice id asseverare, sed duntaxat per modum questionis proponere: *quidni et in Germania?* Sane si ab hisce auctoribus non tantum asseratur, sed et solide probetur, usum placeti regii esse partem juris majestatici, cui ita inhæreat, ut a nullo Principum abdicari valeat, nemo facile ab eorum opinione dissentiet. Interim eadem facilitate, qua id asseritur, negatur. Id vero si probare adnitantur, simul etiam probabunt, nullam legem ecclesiasticam, aut legem etiam evangelicam primis Ecclesie seculis obligasse, eo quod Reges ethnici ac Imperatores earum nullam promulgari concesserint, idque ex jure majestatico, cum non placeret suos hisce legibus subditos ligari; imò Henoticon ZENONIS et Typus CONSTANTIS, queis silentium indicebatur de Concilio Chalced. definitione, injuste fuissent ab Ecclesia reprobata; cum hi Imperatores suo jure usi fuerint, sicut Rex Gallie ante annos 12, silentium imperans circa Bullam *Unigenitus*, usus fuit suo jure.

Atque ex hisce momentis videtur *sententia negans*, utpote Sedi Apostolicæ

magis honorifica, hoc maxime ævo præhabenda, quo non pauci jus et usum Placeti Regii passim ad omnes Imperantes, imo ad morum et fidei dogmata extendendo, Summi Antistitis auctoritatem atque Ecclesie unitatem enervare conantur.

ARTICULUS II.

136. *Nota.* Fuere inter ICTOS, qui cum NAVARRO et COVARRUVIA *subditorum acceptationem* necessariam dicerent ad rationem legis humanæ, vel tanquam constitutum ad instar promulgationis, vel ut conditionem, sicut requiritur cognitio legis. Hæc subditorum acceptatio vel sumitur pro consensu eorum in constitutionem legis, et dicitur ad substantiam legis pertinere: vel pro consensu in observationem, vel pro actuali legis observatione, et dicitur spectare ad effectum et accidentalem legis perfectionem, ejusdemque stabilitatem. De lege tam *ecclesiastica*, quam *civili* procedit quæstio, sed extra *statum democraticum*.

137. *Dico.* Acceptatio subditorum non requiritur ad *valorem* legis humanæ, nec quoad substantiam, nec quoad effectum, sed duntaxat quoad *stabilitatem* legis.

Prob. 1um. Potestas legislativa *ecclesiastica* Pontificis est immediate a Christo, Joan. 21. et Matth. 16.; *civilis* pro statu Monarchico omnis a populo translata est in Principem, L. 1. ff. *de Constit. Princip.*, et pro statu Aristocratico in optimates; ergo legis humanæ constitutio non dependet ab acceptatione subditorum, sed ab auctoritate potentis et volentis obligare; atque hinc legislator statim urgere potest legis latæ ac promulgatæ observationem, ejus vero transgressores, uti de facto fit, punire.

Prob. 2um. Effectus legis, scilicet obligatio subditorum non dependet ab eorum consensu in observationem, sed a virtute legis, quæ est juxta L. 7. ff. *de LL. imperare, vetare, permittere, punire*, et a potestate ac voluntate legislatoris, uti colligitur ex c. 23. *de offi. et potest. jud. deleg.*; hic vero abs consensu subditorum et potest et vult obligare, tum quia simpliciter præcipit aut prohibet, tum quia lex per hoc differt a consilio, tum quia alias nulla aut inefficax foret potestas Superioris, neque ulla inter homines Monarchia vel Aristocratia; imo tot essent legislatores, quot subditi, et Principes potius a subdilis regerentur, nec suarum legum observantiam urgere Principes justè possent. Hinc merito damnata ab ALEX. VII. hæc prop. 28.: *Populus non peccat, etsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

Prob. 3um. Lex, si non observetur, tollitur per desuetudinem aut consuetudinem contrariam, quam prima non observantia inchoat, et continuata perficit, unde can. 3. Dist. 4. dicitur: *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur; firmantur, h. e. non firmitate auctoritatis, sed stabilitatis, per usum scilicet, ut non abeant in desuetudinem et contemptum; quanquam hæc verba non sint ipsius canonis, sed tantum glossemata et adjectio GRATIANI.*